

Universiteit
Leiden
The Netherlands

Writing novels under the New Order: state censorship, complicity, and literary production in Indonesia, 1977-1986

Hanafi, T.

Citation

Hanafi, T. (2022, March 31). *Writing novels under the New Order: state censorship, complicity, and literary production in Indonesia, 1977-1986*. Retrieved from <https://hdl.handle.net/1887/3281344>

Version: Publisher's Version

License: [Licence agreement concerning inclusion of doctoral thesis in the Institutional Repository of the University of Leiden](#)

Downloaded from: <https://hdl.handle.net/1887/3281344>

Note: To cite this publication please use the final published version (if applicable).

SAMENVATTING (Summary in Dutch)

Binnen het kader van een bredere discussie over studies van literaire geschiedenis en censuur, verdiept dit onderzoek zich in de rol van literatuur bij het vertellen van de donkerste pagina's uit de geschiedenis van Indonesië, namelijk de gebeurtenissen van 1965-1966 en de massamoorden die daarop volgden. In Indonesië was een zware woordenstrijd de historische erfenis van deze gebeurtenissen en het kon uiterst gevaarlijk zijn er openhartig over te spreken en eerlijk over te schrijven. Het is daarom dat de Indonesische literatuur gedurende het grootste deel van de zeventiger jaren vrijwel volledig zweeg over de achtergrond en de betekenis van de moorden van 1965-66, dat heel specifieke onderwerp dat niet aansloot bij de waarden van het autoritaire regime van de Nieuwe Orde. Ook de nasleep in het leven van individuen die getuige waren geweest van deze tragedie werd in de Indonesische literatuur overgeslagen. Bovendien leek het traumatische karakter van de ervaring uit de geheugens van de getuigen te zijn gewist en weerhield het een grotere groep mensen ervan om erover te spreken. Hoe dan ook, enkele literaire auteurs spraken zich wél uit en behandelden dit thema in hun romans. Ze waren zelfs bereid om de slachtoffers af te beelden, hoewel het regime toen op het hoogtepunt van zijn macht was en door middel van buitensporige censuur maximaal sociale en politieke controle uitoefende.

Hierop aansluitend behandel ik in deze dissertatie de bredere vraag over wat de kwestie van literaire productie ons vertelt met betrekking tot het karakter van de censuur tijdens de Nieuwe Orde. **Hoofdstuk 2** begint met een analyse van het regime van de Nieuwe Orde en de economische groei, politieke stabiliteit en culturele veranderingen van deze periode. Deze gegevens vormen het decor voor de productie van de literaire werken die centraal staan in deze studie. Ik onderzoek het cultuurbeleid van het regime waarvan men veronderstelde dat het de literaire productie deed toenemen en culturele instituties en activiteiten initieerde. Daarnaast weid ik uit over de verschuiving van het regime naar een staat van toenemende restricties en strakkere controle die de culturele productie homogeen maakten en er toezicht op uitoefenden.

Tegen de achtergrond van de toenemende controle, en met de gegevens uit de theoretische geschriften van de Jaringan Kerja Budaya (1999), Fauzan (2003) en Yusuf (2010) over verbodsregimes en censuurmodi, en van Burt (1994), Yamamoto (2011), Darnton (2015) en Bunn (2015) over de Nieuwe Censuurtheorie (New Censorship Theory), gaat deze dissertatie in **Hoofdstuk 3** over in een meer specifieke discussie met als thema het proces van het uitvoeren van onderzoek in het hart van het staatsorgaan dat censuur tot taak had. In dit hoofdstuk ga ik verder in op de toepassing van censuur, met inbegrip van de beweegredenen, het mechanisme en de procedures van censuur onder de Nieuwe Orde die werden uitgevoerd en gecoördineerd door één enkel staatsapparaat, namelijk de Procureur Generaal. De uitkomst hiervan was dat zowel het produceren als het verbieden van literair werk plaatsvonden in overeenstemming met de belangen van de literaire producenten enerzijds en het politieke bestuur anderzijds.

Terwijl de staat de stabiliteit bewaarde door geen subversie toe te laten tot het culturele veld, beschermden literaire producenten de literatuur tegen politieke verontreiniging. Dit leidde tot een situatie waarbij censuur niet exclusief werd uitgeoefend door het overheidsinstituut maar eerder diffuser te werk ging als het collectieve gevolg van subjecten die onder censuur stonden binnen het systeem van censuur. Er was namelijk sprake van medeplichtigheid en collaboratie, zoals besproken in **Hoofdstuk 4**, in de relatie tussen de staat en de literair producenten. Het was de censuur die auteurs, redacteurs, uitgevers en censoren dichter bij elkaar bracht in plaats van ze uit elkaar te drijven. Dit leidde ertoe dat het algemene beeld dat censoren uit onwetende en ondeskundige politieke bureaucraten bestonden het werkelijke beeld van censuur onder de Nieuwe Orde vervormde.

In plaats van de voortdurende antagonismen te koesteren, zoals in de liberale opvatting van censuur vaak naar voren wordt gehaald, gingen de staat, de censoren, auteurs en uitgevers in de praktijk een wederzijds afhankelijke en genuanceerde relatie aan die aan voortdurende onderhandeling, anticipatie, en subtiele herijking onderhevig was. Dit alles komt naar voren in het woordenspel en karakter, de vorm en het functioneren van het narratief dat in de romans werd toegepast zoals blijkt uit de kern van deze studie, onderzocht in **Hoofdstuk 5**. Met gebruikmaking van de Nieuwe Historistische benadering bekijk ik in dit hoofdstuk de structuur van het werk van de schrijvers en de strategieën waarmee ze hun verhalen op specifieke wijze schreven, en problematiseer ik van elkaar verschillende herinneringen en aan elkaar tegengestelde weergaven van dezelfde historische gebeurtenissen.

Als besluit, in **Hoofdstuk 6**, bevestig ik in deze dissertatie dat het een misverstand is om censuur in Indonesië te beschouwen als een louter ongeorganiseerd en arbitrair proces in de handen van machthebbers die censoren tegen auteurs en uitvoerders tegen slachtoffers uitspeelden, terwijl de complexiteit, de compliciteit, het compromis en de anticipatie van het hele literaire productieproces worden genegeerd. Ik verzet me tegen een Manicheïstische visie op censuur die het subject reduceert tot louter een strijd tussen licht en donker, repressie en vrijheid, of autoriteit versus onschuldige auteurs en arme uitgevers. In feite steunde censuur onder de Nieuwe Orde zwaar op collusie, collaboratie en compliciteit, die door een groot netwerk van actoren en instituten werden gehandhaafd. In samenhang met het grotere debat op het gebied van censuurstudies, stemt de kwestie van censuur in het Indonesië van de Nieuwe Orde overeen met de New Censorship Theory die de nadruk legt op de multipliciteit en het generatieve effect van censuur, een activiteit die tot op heden wordt gezien als puur repressief.